

A. F. Tempelaar

Het MAB vóór 50 jaar

maart 1937

Reeds jaren vroegen ondernemers zich, naar aanleiding van de gelddepreciatie in de omliggende landen, af welke methode van kostprijsberekening en winstbepaling de juiste was om de economische positie in het maatschappelijk verkeer te handhaven. Uiteraard speelde ook de voorlichting door economen hierbij een rol.

In september 1936 volgde ons land de andere landen met het loslaten van de gouden standaard. Prompt reageerde het NIVA door in november d.a.v. een studievergadering te organiseren, waarin Prof. Th. Limperg Jr een inleiding hield over de gevolgen van de depreciatie van de gulden voor de berekening van waarde en winst van het bedrijf.

Vanwege de grote belangstelling, ook van buiten de kring van accountants, heeft de inleider op verzoek van de redactie van het MAB de aantekeningen voor zijn inleiding omgewerkt tot een opstel, dat in het januari-nummer van 1937 werd opgenomen. In het januari-nummer 1987 is in de historische rubriek aan deze publikatie de nodige aandacht besteed.

Hoe stond de fiscus tegenover dit vraagstuk? Tot dusver hield men voet bij stuk, dat een gulden een gulden was en voor fiscale doeleinden op basis van die stelling waarde en winst moesten worden bepaald. De desbetreffende arresten van de Hoge Raad boden geen andere perspectieven.

Toch volgde in april 1936 een arrest, waarbij het hoogste rechtscollege wel instemde met het oordeel van de Raad van Beroep te Amsterdam, dat het ongeoorloofd is op een willekeurig tijdstip eensklaps een begin te maken met de toepassing van een stelsel dat tevoren nimmer was toegepast, maar daaraan een overweging toevoegde. Die kwam hierop neer, dat bij uitzondering de omstandigheden kunnen rechtvaardigen, dat op zeker tijdstip een voordien toegepast stelsel van waardering wordt vervangen door een ander stelsel, dat op zich zelf niet in strijd is met behoorlijke regels van winstbepaling. Wanneer het bestendigen van een voordien aannemelijk stelsel van waardering oorzaak zou zijn tot het vaststellen van balans en verlies- en winstrekening, welke een veel te gunstig beeld van de stand van het bedrijf en van de resultaten daarvan zouden geven, dan achtte de Hoge Raad het oirbaar de continuïteit in het voorheen gevolgde waarderingssysteem te verbreken 'ongeacht het feit of dit een lagere belastingheffing ten gevolge zou hebben'.

J. L. van der Pauw, die enkele arresten van de HR in het maartnummer van 1937 bespreekt, constateert dat de HR ijsbrekend te werk is gegaan. Hij ziet echter nog vele obstakels eer de fiscus de stelling 'gulden is gulden' zou willen loslaten. Hij meent evenwel, dat bedrijfsleven en fiscus na de baanbrekende betere economische inzichten elkaar wel zullen vinden.

Van der Pauw eindigt met de opmerking dat onderscheid moet worden gemaakt tussen goed koopmansgebruik en koopmansgebruik te goeder trouw. Wanneer de fiscus een beroep doet op het - destijds in de Wet RIB (Rijksinkomstenbelasting) genoemde - goed koopmansgebruik, moet z.i. ook vaststaan, dat het gebruik van de koopman werkelijk goed is geweest. Nooit mag dat beroep dienen om drang uit te oefenen tot continuatie van een op zichzelf verkeerde gewoonte (waarmede de schrijver de historische kostprijs bedoelde, die volgens hem geen basis kan zijn voor een rationele kostprijsberekening).

F. F. van Doorne komt terug op de kritiek, welke Prof. Th. Limperg Jr had geuit op zijn opvattingen ter zake van de verrekenprijs bij interne exploitatierekeningen (zie de historische rubriek MAB nov. 1986).

In dit novembernummer 1936 haalt Van Doorne een vraag uit 1934 aan betreffende een vervoersbedrijf als nevenbedrijf van een meubelfabriek.

De vraag betrof de toepassing van de prijs van derden of de normale kostprijs van de eigen vervoersexploitatie als verrekenprijs. Limperg had zich bij de beantwoording voorstander getoond van de toepassing van de prijs van derden. Van Doorne breekt een lans voor de tweede zienswijze. Dit artikel van Van Doorne is voorzien van een naschrift van Limperg.

Van Doorne zet in het maart 1937 nummer opnieuw uiteen wat z.i. nevenbedrijven zijn en waarom deze naar zijn mening geen marktprijzen als verrekenprijs toepassen. Een duidelijk geïrriteerde Limperg geeft Van Doorne dupliek van dik hout zaagt men planken. Ik weersta de verleiding een bloemlezing te geven van de opmerkingen welke dienaangaande uit de pen van Limperg zijn gevloeid.

Na het opstijgen van de kruitdampen blijken partijen niet dichter bij elkaar te zijn gekomen.

Collega J. E. Spinosa Cattela acht de opvattingen van Van Doorne en van Limperg wel overbrugbaar. Hij beschouwt de verrekenprijs, welke Van Doorne voorstaat, meer als een 'tasksetting prijs' en meent dat voor dergelijke interne exploitatierekeningen zowel de marktprijs als die 'tasksetting prijs' kunnen worden gebruikt: de marktprijs om de winst of het verlies te tonen en de andere prijs om de efficiëncy tot uitdrukking te brengen. Limperg meent, dat Spinosa Cattela een standaardprijs, gebaseerd op efficiëncy-normen, bedoelt. In beginsel heeft Limperg geen bezwaar tegen de door Spinosa Cattela gedachte methode, doch hij vreest, dat in de praktijk de nodige complicaties kunnen optreden. Standaards van technische factoren kunnen nl. op zichzelf beschouwd nog niet tot rationele tarieven leiden, omdat dan te weinig rekening zou worden gehouden met de frequentie van het gebruik, van bedrijfsbezetting en andere activiteitsfactoren.

In de rubriek 'Uit het buitenland' wordt gewezen op een opmerkelijk artikel in 'The Accountant'. Prof. J. H. Jones - in die tijd geen onbekende - bespreekt de rol, die accountants (volgens hem) zelf moeten spelen om de functionele betekenis van de accountantscontrole te verhogen. In feite keert Jones zich tegen de minimumlijders, zowel de ondernemingsleiders die slechts de minimumeisen inzake de regelgeving voor jaarrekeningen willen naleven of liefst nog minder enerzijds, als de accountant die zulks tolereert anderzijds. Schrijver is van mening, dat de accountant zijn cliënt er toe dient te brengen jaarrekeningen te publiceren, welke de beleggers in staat zullen stellen hun positie te bepalen. Jaarrekeningen derhalve die uitgaan boven de minimumeisen van de wet. Volgens Jones zou het van wijs beleid getuigen, indien de accountant zijn eigen - hogere - standaard zou stellen en opdrachten, ten aanzien waarvan de potentiële cliënt niet aan die hogere standaard van verslaglegging en publikatie zou willen voldoen, zou weigeren. Volgens Jones zal een dergelijke accountant overstroomd worden met opdrachten, aangezien zeer veel ondernemingen het een eer zouden vinden cliënt bij deze accountant te mogen zijn. Het beroep dient leiding te geven aan de pogingen de verslaggeving van ondernemingen op een hoger peil te brengen.

De redactie van 'The Accountant' is het helemaal niet eens met de opvattingen van Jones.

Geciteerd wordt: 'We must confess that this seems to us to be, in the very highest degree a counsel of perfection. After all, the high court of the nation is the British Parliament and a profession which arrogated to itself the pretence and the desire to effect a general standard of improvement, as it were by force majeure, over the minimum set up by the law, would run the risk of attracting public criticism and even public odium. The whole science of auditing has proceeded from the fundamental assumption that the preparation and presentation of a balance sheet is the business of the board of directors and that mandatory advice can be given to them only in cases where the statutory minimum disclosure has been ignored'.

Aan het einde van het citaat volgt dan nog dat 'disaster lies in the direction of making any attempt to erect public or professional opinion as a rule of more sanctity than the established and statutory law of the land'. Ofschoon de redactie de voorstellen van Jones als 'stimulating and useful' beschouwt, acht zij deze ten leste toch 'undesirable'.